

Posudek oponenta

Jana Kasíková, Organizace repatriace tzv. přemístěných osob po druhé světové válce na území Československa, diplomová práce FF UK, 2015, 166 str. včetně příloh.

Druhá světová válka byla obdobím obrovských demografických přesunů. Padesát pět milionů Evropanů bylo v letech 1938–47 přesídleno ze svých původních domovů, třicet milionů kvůli nacistické expanzi, následně dvacet pět milionů jako následek německé porážky. Jana Kasíková si jako námět diplomové práce zvolila látku týkající se repatriací po konci druhé světové války, konkrétně organizace repatriace tzv. přemístěných osob na území Československa. Netřeba připomínat, že migrace obecně jsou závažným tématem, problematika repatriací po druhé světové válce navíc dosud nebyla zkoumaná systematicky. Autorka se zabývá plánováním, průběhem akce včetně mezinárodního kontextu.

Již z úvodu práce je jasné, že reflektovaná literatura je reprezentativní, úvodní pasáže o návazné pramenné heuristice a následný výčet badatelských otázek přesahují standard diplomových prací. Vnitřní členění práce ukazuje bezvadnou orientaci autorky v tématu a terminologii. Struktura vhodně kombinuje tematické celky s chronologickým výkladem. Jde o původní a poctivě odvedenou práci, která se vhodně opírá o studium širokého spektra odborné literatury (z klasických zahraničních prací bych doplnil snad jen jména autorit Marty A. Holianové nebo Kima Salomona) a obdivuhodně široký a rozsáhlý archivní výzkum, studium v některých relevantních zahraničních archivech je rovněž neopomenutelným kladem.

První část práce se věnuje organizačním přípravám repatriace. Druhou otázkou je charakteristika způsobů, jakými státní instituce i nejrůznější neformální struktury zajišťovaly její provádění. Autorka dále popisuje osamostatňování československých orgánů od mezinárodních institucí, přestože s nimi musely neustále kooperovat a komunikovat. Zabývá se procesem vyjasňování kompetencí, zvláštní kapitolu věnuje organizaci péče o cizí státní příslušníky nebo československo-francouzské spolupráci v rámci repatriace. Popisuje také působení pátrací služby a úřadu styčných důstojníků, věnuje se síti zachycující repatrianty včetně tzv. následné péče. Výklad končí zánikem repatričního odboru v roce 1947.

Gros diplomové práce Jany Kasíkové spočívá v popisu celého systému repatriční akce včetně kompetencí jednotlivých institucí a aktivit návazných organizací. Přehledný text je nabytý statistikami. Hutnost textu kompenzuje objektivnost informací. V takovém případě vždy hrozí riziko sklouznutí k pouhé nekomentované deskribci, nutno však říci, že autorce se proniknout nástrahami tohoto nebezpečí podařilo. Pokud bylo autorčiným záměrem připravit určitý přehled, jež by poučeně zmapoval tuto problematiku, pak byl účel práce bezesbytku naplněn.

Nutno rovněž ocenit, že si autorka nepomáhá paušalizujícími odkazy na obecné skutečnosti. Naopak, sdělení jsou konkrétní a srozumitelná, umožňují snadnou orientaci. Z urovnané stylistiky a minimálního výskytu gramatických chyb je rovněž cítit důslednost konečné revize textu. Velmi oceňuji, že text je prostý klišé. Důležitým prvkem, který je nutno vyzdvihnout, je kritické zacházení s jazykem v tom smyslu, že autorka nepřijímá do svého

výkladu dobové výrazy včetně jejich sémantiky. Nepomáhá si ani sémanticky prázdnými větami, zůstává stylové uměřená, a to vše pak velmi prospívá věcnosti sdělení. Ke stylu si přesto dovolím jen několik připomínek, které jsou, a to zdůrazňuji, mimo hodnocení práce a slouží jako tipy do dalšího psaní. Domnívám se, že by textu prospělo převádění alespoň části vět do dynamičtějšího, činného slovesného rodu. Stejně tak dávám k úvaze redukci zkratek, například jejich rozepisováním, neboť jejich velká hustota obecně znesnadňuje četbu. Podobná úvaha platí také pro vypisování paragrafů a čísel nejrůznějších norem, které by na některých místech čtenář ocenil spíše v poznámkách pod čarou. Lze se rovněž vyvarovat některých archaismů, například zastaralé formy zkratky „Dr.“; vyhnout se lze také některým pojmům, které nepůsobí elegantně, jako „fungovat“, „fungování“.

Chápu, jaké sleduje práce priority, a proto uvádím následující postřehy, a to opět zdůrazňuji, jen pro případ, že by Jana Kasíková téma chtěla dále rozpracovávat. Zajímaly by mě totiž otázky každodennosti, prožitky nebo vzpomínky jednotlivých repatriantů, jejichž příběhy by mohly téma ukázat ještě plastičtěji. Otázkou, která by mohla být v dalším výzkumu zohledněna, by byla analýza jazyka repatriace nebo příklady výtvarné či literární reflexe tohoto fenoménu. Práce Jany Kasíkové poskytuje přehled institucionálního řešení repatriace, ta nicméně neprobíhala, jak autorka sama připomíná, vždy podle ideálního vzorce. Repatriace byly organizovány (a to nejen v Německu) v podmínkách hladomoru, epidemií, vojenských svévolí, všeobjímajícího černého trhu a dalších neduhů spojených s koncem války. Je otázkou, do jaké míry byla distribuce pomoci v praxi určována vlivy jako korupce nebo zpronevěra, jak známo, do rozkrádání dodávek UNRRA byly zapojeny československé politické špičky napříč politickým spektrem, a nejen ony. Dalším okruhem k rozpracování by byla politizace tohoto fenoménu. Otázky migrace, uprchlictví a repatriací se rovněž stávaly jedním z prvních ohnisek „studené války“. Souvisely jednak s poválečným retribučním soudnictvím, tedy otázkou, jak mezi statisíci přesídlených odhalit bývalé „válečné zločince, zrádce a kolaboranty“, ale byly propojeny také s problematikou určování uprchlíků bona fide a tím, jaké organizace by to měly určovat.

Badatelský přínos diplomové práce Jany Kasíkové je nesporný. O doporučení textu k obhajobě není vůbec pochyb, pramenným základem a úrovní zpracování bezesporu přesahuje běžný standart diplomových prací. Pokud by ovšem autorka po alespoň drobném přepracování textu v určité vhodně umístěné pasáži více zohlednila mezinárodně politický kontext (otázka poválečných repatriací byla otázkou výsostně politickou), a více pak rozpracovala ještě stávající kapitolu o médiích, jež ve srovnání s ostatními částmi působí stroze, práce by si podle mého názoru zasloužila rigorózní klasifikaci.

V Horní Kalné, dne 1. 9. 2015

Mgr. et PhDr. Pavel Horák, PhD.